Бары дойдулар пролетариҥдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныҥ ыйтан тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 104 (5616) | 1981 сыл, Балаҕан ыйын 1 күнэ | Сыаната 2 харчы

ОПТУОРУННЬУК

ДОРООБО, ОСКУОЛА!

УРАТЫЛААХ КЭРДИИС КЭМНЭ

Бүгүн — үүнэр көлүөнэҕэ, советскай учууталларга, төрөппүттэргэ, бүтүүн общественноска биир уратылаах күн: саҥа үөрэх дьыла саҕаланар, оскуолалар сырдык ааннара тэлэччи аһыллар.

Быйылгы үөрэх дьыла ордук уратылаах буһыыга-майгыга саҕаланар. Ол, туох хаһыык иннинэ, ыччаты коммунистическай интин дьыалатыгар саҥа дьоһуннаах соруктары туруорбут, биһиги общественнай сайдар кэскиллэрин быһаарбыт ССКП исторический XXVI съһэ ыытыллыбыт сылыгар олоруорбутугар буолар. Быйыл дойдута саҥа, уон биирис, пятилетка кыайыылааҕ үлэ эстафетатын тутан эрчимнээхтик стартаата. Итиэрэ кытта тэҥнэ советскай оскуола үлэтигэр саҥа кэрдии: нэм саҕаланна. Аҕыйах хонуктаабыта буолан аастыт атырдьах ыйынааҕы сүбэ мунньахтарыгар оройуон учууталлара саҥа үөрэх дьылыгар бэйэлэрин иннилэригэр турар соруктары дьүүллэстилэр, үөрэтэр-иитэр үлэ хаачыстыбатын туспарыгар мунньуммут опытгарын түмнүлэр, үлэлэрин сүрүн хайысхаларын чуолкайдаатылар.

«Бүгүн кыллабыһайа оскуолаҕа үөрэтии, үлэҕэ уонна сиэргэ-майгыга иитии хаачыстыбатын үрдэтии учууталлар уонна үөрэнээччилэр үлэлэрин түмүгүн сыаналааһынтга формализмы туораты, үөрэтии олоҕу ыытта сибээһин дьиҥнээх дьыалаҕа бөҕөргөтүү, оскуола оҕолорун общественнай туһалаах үлэҕэ бэлэмнээһини тупсарыы буоллалар» — диэн чуолкайдыы эппитэ ССКП XXVI съһэ иитэр таб. Л. И. Брежнев. Чуолаан, ити программнай соругу олоххо киллэрии болиэтинэн саҥа үөрэх дьыла тэриллиэхтээх.

Партиэнай съезд үөрэтэр-иитэр үлэҕэ сүрүн фигура — учууталоруолун салгыы үрдэтэри, иһиги үлэтигэр, олоҕордьаһаҕар, квалификациятын үрдэтиигэр болҕомтону модьуйда. Ол эрээри киһи үлэтигэр ирдэбил эмиэ улаатан иһиэхтээҕэ ыйылыннаҕ.

Итиэрэ сибээстээн үөрэнээччи билиитин объективнайдык сыаналаһыыга, киһи дьиҥнээх чиҥ баалыын ыйыытын ситиһиигэ, сөпкөдөх хаачыстыба иһин охсуһууга педколлективтар былааннаахтык, аймыллыахтык үлэлиэхтээхтэр. Үөрэнээччилэри үлэҕэ үөрэтиигэ, киниэхэ иҥэҕэ туһааһыыга салгыы утумнаах үлэ тэриллиэхтээх. Онуоха оройуогка сөптөөх опыт муньуулунна, ону көдьүүстээхтик, дьиҥ дьыалаҕа туһаныахха.

Олохтоох партийнай, профсоюзнай уонна комсомольскай тэрилтэлэр үүнэр көлүөнэни иитээччи учууталга профессиональнай, деловой хаачыстыбалаһыгар малдьы ыһаныахтаахтар. Ити өттүнэн аттестациялааһыҥ учууталга квалификациятын үрдэтиитигэр усулуобуйаны тэрийии, киниэхэ кэмиттэн кэмигэр отчуоттатыы, үлэтин хонтуруоллааһын чахчы көдьүүстээх буолуулара ситиһиллиэхтээх. Бастыҥ опыт түмүллэн тарҕатыллыахтаах.

Үөрэтии кабинетнай систематын салгыы чочуйуу соруга турар. Кистэл буолбатах, сорох оскуолаларга кабинеттары киэргэтиигэ, табыгаһа суох оҥоһуктарыттан толоруунан үлүһүйүү ностуотэлиир. Оттон сорох кабинеттар дьаданыллар.

Сельсоветтар исполкомнара, хаһаайыстыбанай салайааччылар, очнай-заочнай оскуола салалтата 30-гар диэри саастаах үлэлиир ыччаты оскуола тас өттүгэр хаалларыа суохтаахтар. Быйылгы үөрэх дьылыгар кархозплан булгуччу толоруллуохтаах.

Бииргэ тылынан эттэххэ, быйылгы үөрэх дьылыгар саҥа көрдөбүлэ сөп түбэһиннэрэн үөрэтэр-иитэр үлэ хаачыстыбатын салгыы тупсарыы эрэйиллэр.

САҤА ОЛОХ

Бэбиэскэбэ: Хомуур, үлэлэрэ, кыстыкка бэлэмнэнии

Аастыт надиэлэҕэ биһиги ороЙуоммутугар икки күн ССКП обкомун секретара таб. И. А. Матвеев сырытта. Кини совхолтарга, оттуур звеноларга сылдьан хомуур үлэлэрэ хаамыыларын кытта билсиспэ, үлэ дьонун көрсөн кэпсэтиста, общественнай суоһу аастыт кыстыгар Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыыга ситиспит кыайыыларын иһин ороЙуоҥна ССКП КК, ССРС Министрдэрин Советын, ПСВСКС уонна ЫБСЛКС КК Бочуотунай Грамотатын туттарда.

Оройуоҥка сылдьыытын түмүгэр таб. И. А. Матвеев ССКП райкомугар сүбэ мунньаҕы ыытта. Онно сайыҥҥы сезоннай үлэлэр, бастакы уочарат суоһу аһылыгын совотуопкалаһын, уонна кыстыкка бэлэмнэнии туругар совхозтар директордара, сэрэх парткомнар секретардара информацияламмыттар. Кинилэр пятилетка бастакы сылыгар суоһуттэн эти, үүтү ылыы уонна совотуопкалаһын былааннарын толоруохуттарын этиллэр, от хомууругар, сүмаһиннээх аһылыктары совотуопкалаһыҥҥа тахсыбыт хаалыыга быһаарыныары биэрдилэр.

Сүбэ мунньахха улахан болҕомто суоһу аһылыгын совотуопкалаһыны тэрийиигэ тахсыбыт хаалыыны туоратыыга уурулуунна. Совхозтар дьыл баччатыгар диэри от хомууругар былааннарын ангардыытын эрэ толортообуттара, сиилэстээһини бытааннык ыытталлара кытаанахтык сэмэлиннэ. Үгүс оттуур звеноларга үлэ дьиссиплиниэтэ эссе да малтах, оҥоруутугута намыһах, күннээри режим тутуһуллубат. Ардахтаах күннэргэ хомуур үлэлэрин дьүөрэлээн ыытыы кыаллыбат, оту үөлэстээн, туустаан кэбиһии олохтоммот, үлэ бириэмэтэ сүтүүтэ, көдьүүһэ суох кэтүүлүүтэ элбэх.

Итиэнэ сибээстээн от тооһун хаалбыт кэмигэр сир ахсын звенолар составтарын атчаппакка толору үлэлэтэргэ, хас биирдии күҥү, чаанньы мунгуттуур көдьүүстээхтик туһанарга, ардахтаах да күннэргэ хагдарыйбыт оту харгыһа суох кэбиһии иһэргэ, күөх маассаны силлэстээһин тэтимин күүһүрдэргэ, траншеялар тиийбэт сирдэригэр сир үрдүгэр силлэстиргэ, үөлбэларга хаалан эрэр оту барыһа сылдьан ситэри комуйарга быһаарылыннаҕ.

Сүөһү аһылыгын совотуопкалаһыҥ күҥҥэлэ уларыйыытыттан тутулуга суох муҥ кырата аны икки декада устатыгар ыытыллыахтаах. Ити кэмиэ совхозтар бииргии отделениеларыттан, бригаадаларыттан, оттуур уонна силлэстиир звеноларыттан чуолкайдаммыт графиктар тиэрдиллиэхтээхтэр уонна олор туолуулара күннэтэ бэрбиэркэлиэнэхтээх, хонтуруолланыахтаах. Быйыл оройуон, хас биирдии совхоз былырыыҥ балэмнэммит аһылык единицатыттан итэҕэһэ суоҕу совотуопкалыыра сиһиллиэхтээх.

Бүрдүк хомууругар эмиэ улахан хойутаһыҥ тахыста, онон эбии үүнүү кэмчэрилээн биллэр ыарахаттар үөскээтилэр. Совхозтар туорахтаах культуралар үүнүүлэрин сиэмэҕэ муҥ туттуур эдэбэхтик хомуйуохтаахтар, онтон ордутун кыраны да анчирааппакка сүөһү аһылыгар кичэллээхтик оҕустараи ылыахтахтар. Биир даҕаны гектар ситэ хомуллубакка хаалыа, быраҕыллыа суохтаах. Элбэх күүс бурдугу тиэйиигэ, куурдууга уонна ыраастааһыҥҥа уурулуохтаах. Бу үлэлэри специалистар, народнай контролердар кытаанах хонтуруолга ылыахтахтар.

Хортуоппуй хомуура кыллаҕас кэмиэ сүүрүгэ суох

(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

От хомуурун үлэлэрин табатык дьүөрэлиэххэ!

Оройуон совхозтарыгар сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин 1981 сыл атырдьах ыйын 31 күнүнээҕи сводката

СОВХОЗТАР	Үлэлиир киһи ахсаана	Звено ахсаана	Ол иһигэр механиз.	Охсуу (гектар)	Муннуу (гектар)	Кэбиһии (тонна)		Силлэс (тонна)		От мээкэтэ (тонна)	
						графиктаах	туолла	графиктаах	туолла	графиктаах	туолла
Карл Маркс	689	38	9	13217	12803	12800	7139	3500	1800	250	150
Субуруускай	309	19	4	6670	6200	7900	4323	2000	1565	250	201
Эрилик Эристиин	586	30	2	11125	10777	8900	4639	3060	1080	300	310
«Чурапчы»	425	18	1	6615	6552	6400	3503	2200	1720	—	—
Оройуон үрдүнэн	**2009**	**105**	**16**	**37827**	**36400**	**36000**	**19809**	**10700**	**6165**	**800**	**661**

Государственнай статистика оройуоннаабы инспектурата.

Нэдиэлэ устата от хомуурун тэтимэ сиэрэ суох бытаарда, оройуон үрдүнэн баара-суоҕа 1668 тонна от кэбиһилиннэ.

Ходуһаҕа үлэһит илии сүнньүнэн хамнаабатарын үрдүнэн үлэ оҥорумтуота тосту намтаата. Аастыт сэттэ күнүгэ эриликтэр 490 тонналы, оттон субуруускайдар баара-суоҕа 100 тонналы эрэ кабистылэр. Ардахтаах күннэргэ кэбиһии кыаллыбатах буолларыгар охсуу эмиэ үөскээбэтэ, баара-суоҕа 3085 гектар охсулунна. Силлэһии үгүү 690 тонналан, от мээкэтин бэлэмнээһин 35 эрэ тонналан эбилиннэ.

Онон оттооһун сыллаабы былаана 55 бырыһыан эрэ толоруллан оройуон хаалыыгтан тахсыбата.

Күн-дьыл күүгмэлэйдэрин туоратан, үлэни сатабыллаахтык дьүөрэлээн от хомуурун, силлэһии үгүү тэтимнэрин мөлтөппөт туһугар туох ыыллары барытын оҥоруоҕуҥ!

Дьаныһан оттуулар

Хоптоҕо нэһилиэгиттэн ыһын кырдьаҕастара 75 саастаах А. К. Пестерев, П. П. Платонов, Н. Г. Родионов, И. Д. Кузьмин 10 нуу тонна бастын хаачыстыбалаах оту кэбиһэн, нуруолээн чөмчөттүлэр. Оттон И. Г. Попов оҕонньор соҕотоҕун 6 тонна оттонно.

Кырдьаҕастар бу күннэргэ осөө дьаныһан оттуулар.

Т. СОКОЛЬНИКОВ.

Бастыҥ звено

Болтоҥоҕо П. П. Соловьев салайар толоруу механизациялаах звеноту отчуттара бастыҥнар кэмнэлэригэр ыһаллар.

Бөлүһээҕи туруругунан звено барыта 540 тонна оту кэбиһэн, хас биирдии киһитигэр 90 нуу тонналанна.

Күн-дьыл ыарахан усулуобуйаларыттан ингиһэкиз мантан нүүһүн рабочайдар күүстэрэ кылайарыһан ыллааны толорорбутун оттуур бөҕалаахтар.

«СО» корр.

ССКП РАЙКОМУГАР СҮБЭ МУННЬАХ

(Бүтүүтэ. Иһитт 1 стр. көр).

КҮҺҮНГҮ ХОРУТУУГА—СУОЛТАНЫ

Оройуон баанньаларыгар, оҕуруоһа үүнүү хоһуура саҕаланна.

Хатылы отделениетын оҕуруотчуттара оҕуруону государственай планнарын быһаччы толороллор. Онтон болуҕурдар хаппыстаны тала сылдьан быһаллар. Киһилэр бэйиэлгэ көрбүлээри ыарахан биэрэлэһэллэр.

Бүрдүк үүнүүтэ олус мөлтөх уонна ото наһаа кылгас. Оны таһыыга атырдьах ыйыгааҕы ардахтартан хоһуутук кэнчээрилээтэ. Онон быһыллыбыт бүрдүк комбайн бункерыттан буһан тахсар балаһыанньата үөскээтэ. Ити барыта астаммыт бүрдүгү кууруссаҕа хаһаанньыттааһыҥҥа даҕаны болҕомтолоохтук сыһыаннаһарбытын эрэйдээр.

Хортуоппуй үүнүүтэ күһаҕана суох. Онон атыыга былырыыҥыттааҕар элбэх тахсыыга.

Хомуур бэ күннэргэ сүрүннээн үөрэнээччилэр күүстэринэн ыытыллар. От хомуурдар ыытыллыбат Чураҕы, Дэриҥ, Хатылы, Хайахсыт орто, Хадаар, Болтоҕо аҕыс кылаастаах оскуолаларын үөрэнээччилэрэ хортуоппуй хостообуругар туруоруллуохтаахтар. Онтон атын оскуолалар үөлөроо бүрдүк кууруссуларын хаппыстаны хомуйуута сылдьаллар. Оҕо сэриитэ Субуруускай аатынан совхоз Хатылыттааҕы отделениетыгар хортуоппуйу хостообуругар оҕо, ыччат үлэ олус сатаан туруктаах. Хаһаайыстыба салаатата бу күнэ трактордоры анаан бары картофелелэлэр толороллор.

Хатылы орто оскуолатын учуутала Гаврил Николаевич Аммосов сабылыгы сыаналаһар үөрэнээччилэр туһалаах үлэлэрин тэрийбитэ, салайбыта хайдах да сылла.

Үлэ, сыаналаһар лааҥкэрин оҕолоро сайын ахсын Субуруускай аатынан совхоз ходуһаларыгар ыытыллыбыт үлэлэлэр. Эдэр отчуттар быйыл 200-тэн тэлэ тонна от чэчэттүүлэр.

Суобаһы аһылыгын соҕотоҕаланыыҥа үрдүк көрдөрүүлэрэ сиһилиттиниҥ Г. Н. Аммосов соторутаатыгар Саха АССР Верховнай Сэбиэтин Президиумун Бочуотунай Грамотатынан наҕараадаламмыта.

Аҕыс кылаастаах итии үрдүк наҕарааданы бастыҥ звено салайааччыларыгар ССКП обкомун секретаря И. А. Матвеев тутарда.

СИНИМОККА: наҕараадалаһы тутарыны көрүүлээх түгэнэ.

П. Оконешников фотота.

КЫЫСТЫККА—ҮЧҮГЭЙ БЭЛЭМИ!

ӨРӨМҮӨН СИТЭ ИЛИК, ОТТОН...

«Якутскэнергоремонт» производственнай управлениетаҕа оройуон кипиэгэр дьон олоҕор хас да ыарахаттаабытын, ханнык социальнай-культурнай үлэни административнай объектаҕа үлэни эҥэтэр аналлаах. Бу коллектив аҕыс ыстаанньа үлэлээн

үлэ ыарахаттар. Трос суох. Насостар наһаа кыртайбаттэр, ыраастахпматахтарыгар үчүгэйдик үлэлээн баран ыыахтара суох.

Штаннаҕ бөдөҥ итэҕэстэрэ начальник таб. Борисов А. Д. үлэйиттэрэ кэрдэбүлэ намыһаҕынын,

колллектива үлэ дьэҥҥэ пландаһыыга сатаҕайыттан, хүүрүөрүллүбүт участоктаах эҥэтиннэс суоҕуттан тэлэбыттар.

Оттуу сезон саҕаланара суоҕ тэнийэ кэллэ. Оттон коллектив үлэһиттэрэ алгыбаттар суох, халлаан үлэҕэ таҕаслаах биллэбит. Бэлэ да дьон үөрэтэр быһааран үлэлээбэттэр. Слесарь курдук туһах рабочай ыҥырыы эрэ күүһүнэн кистэн эҕэр.

Бу баһыйыһыбы дьүүллэһэн баран, райсовет исполкома кыстыкка бэлэмнээһини суоҕу күнэргэ толту күүһүрдэриттэр, оттуу сезонна саҕаланыар диэри хаалбат кэмнэ котельныйдар уонна теплотрассалар өрөмүөнэрин бүтүүччү ситэриэхтэрин, коллективтаах үлэ дьэҥҥэ пландаһыытын бэлэрэттэриттэр, эпэлэтэһэҥҥэ үрдэтэриэхтэрин начальник таб. Борисов өйдөбүнэстээбин.

Исполком быһаарыыта курдук, «Якутскэнергоремонт» участоктарыгар сылаатата өрөмүөн бөрүү үлэлэрин баларбан ыйын 10 күнүгэр диэри ситэриэхтээх уонна барыта котельныйдар кыстыкка бэлэмнэрин аналлаах комиссияҕа туттарыахтаах.

НЭДИЭЛЭТЭЭБИ ҮҮТ ЫАМА

АТЫРДЬАХ ЫЙЫН 22—28 КҮНИЭРИНЭЭБИ СВОДКА

Совхоздар, оҕо аанньалар	Фур. мин.	Сааһар мин.	Күнүскү валов, үүт (ц)		Күнүскү үүт (1 минхаһа) кг		Күүскэ (ц) үүт	Төрөөб. мин.	Сант. мин.
			1980 с.	1981 с.	ф]ы	ма[ы.			
Карл Маркс	2433	2078	173	182,2	7,5	8,4	165	1988	2451
Одьулуун	640	445	44	39	6,0	8,7	35	358	590
Болугур	485	450	40	40	8,2	8,8	38	533	701
Мугудай	673	592	47	51	7,6	7,6	48	579	511
Бахсы	671	591	42	52,2	8,2	8,5	44	518	651
Субуруускай	1349	920	66	73	5,4	7,9	65	1050	1350
Хатылы	403	310	20	27	6,8	8,5	24	360	426
Болтоҕо	466	310	22	21	4,7	7	18	360	514
Соловьев	480	300	24	25	5,2	8,1	23	330	410
Эриик Эристиин	1866	1777	136	145,5	7,8	8,2	134	1759	1831
Хоттоҕо	499	502	37	42	8,5	8,5	41	497	587
Хадаар	490	469	35	33,5	6,9	7,2	30	456	442
Хайахсыт	497	395	32	37	8,3	9,4	33	376	464
Чаҥыр	481	411	32	33	7,4	7,7	30	430	368
«Чураҕы»	1346	943	66,3	76,7	5,4	7,8	69,5	956	1471
Сылаан	676	535	29,4	42	6,1	7,5	39	502	740
Киһилэгэ	357	241	16,5	16,2	4,4	6,5	14	246	427
Арылаах	313	147	20,4	17,5	5,1	10,8	16,5	208	304
Оройуон үрдүнэн	6994	5718	441,3	477,4	6,8	8,3	433,5	5753	7103

Аҕыстыыт кэмиэлээҕэ итии үрдүк наҕарааданы 330,9 тонна үүт маанан, ити кинниэрэтээрэр 0,2 тонналаах эбилиннэ. Оҕо эрэлэрэ Субуруускай аатынан совхоз үүт маанын баалардаах таҥнарыы түһэрдэ, эриэлистэр аҥаа өҥүйбэтиэхтэрэ. Онон государствоҕа күнүскү үүтү туттарыылыы субуруускайдар 4, эриэлистэр 0,2 тонналаах намтаттылар. Оттон итии кэмҥэ Карл Маркс аатынан уонна «Чураҕы» совхоздар 9—4,5 центнерлэриттэн государствоҕа элбэҕи аттыы ылаттылар.

Үгүс отделениелартан смена-нан моҥутиһии тэрийбиттэн, эбии аһылыгы дэлэйдик балаһыанан сиэнэттэн ыыах сүүрүүтэ, ламмы киэҥүүгэ элбэхтик таһаарыллар. Ол, билэн турар, үүт ыамаҕа наастаһыыларга тиэрэтэ.

Совхоздар ый бастакы декадатыгар ыһыахтаах ыамнаахтыы хотоҕо киллэртээн, бастакы күннэрэттэн эбии аһылыгынан хааччыйыах, ыыргэйи субу күннэртэн ыстыах сирдэрэн бултарыах тустаахтар.

Мэччирэх бүтэһик ыйа саҕаланна. Билигин дабаны мэччирэҕи күөх, кэчээри баар. Оны фермалар бостуустарга муҥутуурдун туһаналлара наада. Маннытыы режим быһыытынан тото-хана мэччитии, эбии аһылыгы дэлэйдик балаһыанан сиэтии маннан күһүн үүт ыамын тэнэрбэт буолуу эмиэтиттэн буолаллар.

Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын

ӨССӨ АЙЫМНЬЫЛААХТЫК, КЭСКИЛЛЭЭХТИК

(Учууталлар атырдьах ыйынааҕы сүбэ мунньахтарыттан)

Урут иһитиннэриллибитин курдук, оройуон учууталларын атырдьах ыйынааҕы сүбэ мунньахтара ааспыт үөрэх дьылын түмүктэрин таһаарда, үөрэтэр-иитэр үлэ ситиһиилэрин уонна итэҕэстэрин ырытта, инники соруктары чуолкайдаата.

Сүбэ мунньах «ССКП XXVI съеһэ үүнэр көлүөнэни үөрэтии уонна иитии хаачыстыбатын тупсарыыга көрдөбүллэрин олоххо киллэриигэ норуот үөрэҕириитин үлэһиттэрин, оскуолалар педагогическай коллективтарын соруктарын туһунан» партия райкомун иккис секретара С. П. Макаров дакылаатын уонна ЫБСЛКС райкомун бастакы секретара Д. Петров «Оскуолатааҕы комсомольскай уонна пионерскай тэрилтэлэр үлэлэрин тупсарыы соруктара» диэн хос дакылаатын дьүүллэстэ.

1980—1981 сс. үөрэнээччилэр 99,36 бырыһыаннара кылаастарын бүтэрдилэр, кинилэр 31,4 бырыһыаннара хаачыстыбаҕа үөрэннилэр. Оройуон 18 оскуолаларыттан 7-тэ 100 бырыһыан үөрэх билиитин ситистилэр. Ол эбэтэр, үөрэҕи билии бырыһыана ити иннинээҕи сыл көрдөрүүтүнээҕэр үрдээбитин да иһин, кини хаачыстыбата үрдүкү кылаастарга таҥнары түстэ, биир сылга 36 үөрэх түйгүнүн сүтэрдибит. Онон үөрэтэр-иитэр үлэ хаачыстыбатыгар ирдэбили кытаатыннарар кэм кэллэ.

Оҕону үөрэтиигэ-иитиигэ үөскүүр ыарахаттары сыралаах үлэнэн туоратартан сорох оскуолалар педколлективтара олус судургутук быһаарар—үөрэммэн баҕарбат, дьиссипилиннэни кэһэр оҕолору СПТУ-ларга, киэһээҥи оскуолаларга көһөрө сатыыр омсолоох суолга турбуттара сэмэлэниэх уонна хатыланыа суох тустаах. Хас биирдии үөрэнээччи оскуолаттан уурайыытын, кыс ортото атын сиргэ көһүүтүн иһин эппиэтинэһи ирдиир уолдьаста.

Онус пятилетка сылларыгар дьоҕуннаах кирбии ылыллыына—бүттүүн орто үөрэхтээһиҥҥэ киирии ситэриллиэҕэ. Ол эбэтэр биһиги оройуоммутугар бу сүҥкэн суолталаах государственнай дьыалаҕа көһүүннүк сыһыаннаһыы кэм даҕаны баар. Үлэлиир ньыматтан киэһээҥи оскуолаҕа үөрэнэтин Соловьев, Болтоҥо, Кытаанах уонна Мугудай сельсоветтара кыайан тэрийбэтилэр. Бу итэҕэс саҥа үөрэх дьылыгар туоратыллара наада.

Үөрэнэр кабинеттары ситэрэн оҥоруу, кинилэр үлэлэрин кодьүүһүн үрдэтии аасыт да үөрэх дьылыгар болҕомто киннигэр турбута. Бу үлэ Амма уонна Мугудай орто, Соловьев аҕыс кылаастаах оскуолаларыгар быйыл балачча сэргэх-

холобурга сылдьыбыт Кытаанах орто оскуолатыгар (директор Лазарев С. Ф.) сөпчө-бытча тупсубата, мөлтөх да курдук буолла. Ол да охсуутугар буолуо манна үөрэҕи билии намыһах, 98,1 эрэ бырыһыан. Бу оскуола хамаандата оройуоннааҕы олимпиадаларга тиийэх миэстэлэргэ хаалар. Онон педколлектив бэйэтин үлэтин дириҥник ырытан көрөрө, түмүк оҥосторо наада.

Мугудай орто оскуолатыгар (директор Игнатьев Н. Н.) ыытыллыбыт фронтальнай бэрэбиэркэ үөрэнээччилэр өйдөрүгэр үлэлиир дьоҕурдара, тас тутта-хапта сылдьар культуралара намыһаҕын арыйбыта, уруоктар иитэр оруоллара үрдэтиигэ учууталлар үлэлээбэттэрэ, үөрэнээччилэр уруокка бас-баттах сылдьыылара баарын бэлиэтээбитэ. Бу, биллэн турар, үөрэтэр-иитэр үлэ бүттүүнэ сатабылын көрдөрөр. Мугудай оскуолатын педколлектива итэҕэстэрин туоратар иһин күүһэтэ көдьүүстээхтик үлэлиэхтээх.

Итинтэн сөпчө ордугу суох балаһыанньа Болтоҥо аҕыс кылаастаах оскуолатыгар (директор Попов Ю. Н.) баара. Алтынньы 18 күнүгэр диэри учууталлар календарнай-тематическай былааннара суох үлэлээбиттэрэ, куруһуоктар сычча кииис чаапаэртэн үлэлэрин саҕалаабыттара. Оскуола салайааччылара бэйэлэрин икки ардыларыгар сылы быһа биир тылы булбакка үлэлээбиттэрэ. Бу иннинэ кинин хатыланыа суохтаах.

Ситиһиилээхтик үөрэнии акылаата алын кылаастарга ууруллар. Аасыт үөрэх дьылыгар начальнай кылаастарга үөрэҕи билии хаачыстыбата эмиэ таҥнары түстэ. Маҥнайгы кылааска иккис сылын хаалар оҕо ахсаана улаатта. Бу, туох хааннык иннинэ, учуутал үлэтин итэҕэһинэн буолар. Учууталлар Лебедева А. Г. (Чакыр), Илларионова М. Д., Мордовская Е. С., Дьячковская Е. М., Пинигина Г. Г. (Чурапчы орто оскуолата), Егорова А. Н. (Болтоҥо) үлэлэригэр баар итэҕэстэри туораталлара эрэйиллэр.

Саҥа киһини иитии боппуруостарын быһаарыыга оройуоҥҥа кэнэ үчүгэй үгэстэр олоксуйдулар, баай опыт мунньулунна. Эр саҥа, албан аат уруоктара, сэрии уонна үлэ ветераннарын, производство бастыҥнарын, салайар үлэһиттэри, специалистары кытта көрсүһүүлэр өрдүк быһаарыныахтык ыытыллар буоллулар. Маҥнайга пионерскай тэриллэр оруоллара улаатан иһэр. Кылаастар салайааччылара былааннаах, үгүс оруттаах үлэни тэрийэллэр. Учууталлар У. Н. Протодьяконова

(Сылан), А. А. Платонова (интернат-оскуола), Г. К. Макаров (Дириҥ), В. Т. Игнатьева (Мугудай) уо.д.а. хас биирдии оҕо сураҕар үчүгэй күлүүһү булаллар.

Ол эбэтэр бу үлэни барытын баһылаатыбыт диир өссө ыраах. Уруок иитэр кыаҕын туһаммапыт, оҕо үөрэххэ дьиҥ сүрэҕинэн-быарынан дьулуһуутун, баҕарыытын ситэтэ суох иитэбит, баараҕаҕа кэнники эрдэттэн кыайан сэрэппэппит. Учуутал—оскуолаҕа сүрүн фигура. Оттон биһиги сорох учууталларбыт ити үрдүк көрдөбүлгэ эппиэттиир буолбатахтар. Кинилэри иитиигэ оскуолалар администрациялара, партийнай тэрилтэлэр ахсаабат дьыһамньыны уруоктаахтар.

Үөрэнээччилэри үлэҕэ дириҥэтэн үөрэтиигэ, кинилэр сайыҥҥы сынньалаҥнарын уонна үлэлэрин тэрийиигэ кэнники сылларга сорох үчүгэй саҕалааһыннар баар буоллулар. Ол эбэтэр бу салааҕа билигин даҕаны быһаарылла, кылалла илик элбэх. Базовай предприятиелар, совхозтар салайааччылара бу дьыалаҕа өссө да ирдэнэрин курдук ылса, көмөлөһө иликтэр. «Сельхозтехника» холбоһук (управляющай Е. А. Борисов), райпотребобщество (председатель Н. И. Монастырев), «Якутсельстрой» мехучастога (начальник И. С. Артемьев) бу үлэҕэ аасыт сыллааҕы итэҕэстэрин туоратар эбээһинэстээхтэр.

Оскуолалар өрөмүөннэрин саас үөрэх дьыла бүтэрин кытта мытыы сорусун ситэтэ суох быһаарабыт. Ол да иһин сорох оскуолалар ититэр системалара дьыл бэччатыгар диэри оҥоһулла, өрөмүөннэнэ иликтэр.

Итини таҕа дакылаакка математиканы, нууччалитэнинэ саха тылларын уонна литератураларын үөрэтии туруга ырытылынна. Бу өттүнэн республика таһымынан сыаналыыр буоллахха, кордорүүлэрбит сэмэйдэрэ эбилиэтэннэ.

Учуутал бэйэтин туг билиитин хаачатыныга үлэтин тэрийии, контуруоллааһын наада. Маҥнахха бастатан туран, оскуолалар дааҕы уонна оройуоннааҕы методическай холбоһуктар үлэлэрин иһэр дьүүһүн улаатыннарыахха. Ханна бу үлэ сиэтэхтүк туруорулар сирдэригэр учууталлар педагогическай ааҕыыларга кыттыылара ордук активнай, кинилэр суруйбут дакылааттара таһымнара үрдүк.

Аасыт үөрэх дьылыгар оройуон 15 учуутала аттестациялы барбытыттан 9-һа хайҕаныан сөптөөҕүнэн ааҕылынна. Ол эбэтэр аттестацияны дьиҥ чахчы учууталлар маастарыстыбаларын үрдэтэргэ, оройуон педагогическай кадрдарын кэккутин хаачыстыбатын туп-

сарыыга туһулаабыммыт ситэтэ суох.

Оскуолаҕа кииринэн иннинээҕи сааскы оҕолорго аналлаах учреждениелар үлэлэригэр сүрүн болҕомто кадры сүүмэрдээһиҥҥэ, материальнай базаны салгыы тупсарыыга ууруллуохтаах. Детсадтар, дьааһыллар иитээччилэриттэн 4 эрэ киһи анал үрдүк үөрэхтээх. Бэйэ билиитин ахсаабакка үрдэтии соругар иитээччилэр орталорутар ордук күүстэ туруоруллуохтаах. Оҕолор доруобуйаларын туһугар кыһамньы эмиэ күүһүрдүллүөхтээх.

Дакылааты дьүүллэһиигэ барыта 10 киһи тыл этэ.

Трибунаҕа бастакынан Чурапчы орто оскуолатын директора М. М. Максимов тахсар. Кини оҕолоруна кылаастары киэҥник аһыы, олорго саха тылын анал предмет быһыытынан киллэрэн туран, нууччалыы үөрэтии наадалааҕар тохтооото. Аасыт үөрэх дьылыгар оскуолата иттиннинэ тэринэн үлэлээбит кылаастарын түмүктэрэ куһаҕана суоҕун билиһиннэрдэ.

— Үөрэнэр кабинеттары үксүгэр киэргэтиинэн эрэ мүһүгурдаабыт, онон дьиэнээх анаалларыгар эпиэттээбэттэр. Үөрэтии процеһыгар саҥа сүүрээнин киллэрэнин кабинеттартан саҕалаан быһаарыллыахтаах,—диир араатар салгыы. Ону тэҥэ кини оҕолор сайыҥҥы сынньалаҥнарын тэрийиигэ сорох совхозтар салалталара көһүүннүк сыһыаннаһалларын бэлиэтээтэ. Промкомбинат сатаан тэрийбэтэҕин түмүгэр нирпиэччэ ыытыахтаах 80 оҕо, 8 учуутал 20-тэн тахса хонукка үлэлээбэккэ сырыттылар. «Чурапчы» совхоз Уһун Күөлүгэр күрүө тута тахсыбыт оҕолор эмиэ эрэйиллэрин курдук усулуобуйанан хааччыллыбатылар, таһаарыылаахтык үлэлээбэтилэр.

Оройуоннааҕы эмтиир-санитарнай холбоһук кылаабынай враһа М. Л. Филиппов оҕо доруобуйатын харыстааһын боппуруостарыгар бэйэтин этиитин анаата.

— Оскуолалар тымныйыылара, электрическэй уотунан мөлтөхтүк сырдатыллыылара, паарталар, остуоллар сөптөөхтүк талыллыбаттара оҕо доруобуйатыгар куһаҕан сабыдьалы оҥороллор. Аасыт сылдааххa медицинскэй көрүү түмүгүнэн, холобур, 27 үөрэнээччи табыгаһа суох паартаҕа олоруутуттан сиэтэрин уҥуоҕа токуруйбута көстүбүтэ, бары оскуолаларга пифекционнай ыарыылар тура сылдьыбыттара. Оҕолор 87,8 бырыһыаннара эрэ итии аһылыгынан хааччыллыбыта, — диэтэ кини.

Оскуолалар үөрэтэр-иитэр үлэлэригэр партийнай тэрилтэлэр ахсаабат көмөнү оҥороллор. Ол туһунан интернат-оскуолатааҕы партийнай тэрилтэ секретара М. С. Листикова этэ.

Нуучча тылын уонна литературатын дириҥэтэн үөрэтии кылааһа Сылан орто оскуолатыгар хаһыс да сылын таһаарыылаахтык үлэлиир. Ол үрдүнэн оройуон оскуолалара баҕалаах, дьоҕурдаах үөрэнээччилэри онно ыытарга кыһаллыбаттар. Ол туһунан Сылан орто оскуолатын директора С. М. Слепцов сөптөөх бэлиэтээһинэ оҥордо.

— Оскуолаттан биһиги СПТУ-бытыгар кэлээччилэр баһыйар үгүстэрэ 1-2 предмеккэ (физкультураҕа, үлэ уруогар) эрэ «4» сыаналаах буолаллар. Үксүгэр табыллан үөрэммэтэхтэрэ оскуолалар биһиги диэки утаара сатааһыннара билигин да баар,—диэтэ 13 №-дээх СПТУ директора А. С. Шишигин. —Бэйэбит ис кыахтарбытын кодьүүһэ суох туһанабыт, онон ардэҕэ туһаайыы кэскилин сарбыйабыт.

— Оскуолаҕа иитэр үлэни тэрийээччи, кылаас салайааччыта уонна старшай пионер-баһаатай бииргэ үлэлээтэхтэринэ эрэ ситиһии баар буолуон сөп. Пионер-баһаатай үлэтин түмүгэ биир сылынан көстө охсубат, кини биир сиргэ кырата үс сыл үлэлиэн наада. Оттон биһиги сорох оскуолаларбытыгар маныаха болҕомто ситэ ууруллубат. Сороҕор туһаныах кииниги пионер-баһаатайынан аныыллар. Иниһинэн, оройуоҥҥа үөрэнээччилэргэ ыытыллар дьаһаллар таһымнарын үрдэтиэххэ, сөптөөх түмүктэри оҥостуохха. Сайыҥҥы өттүгэр пионерскай активка лааҕыры аһыахха. Пионердар оройуоннааҕы дьиэлэрин үлэтигэр болҕомто ууруллара эмиэ наада,—диэтэ Хатылы орто оскуолатын старшай пионер-баһаатайа У. Н. Атласова.

Соловьев аҕыс кылаастаах оскуолатын директора Н. Д. Кривоников бэйэтин этиитигэр оройуоннааҕы кырахтэһиилэри тэрийиигэ баар ыарахаттары учуоттаан сыһыаннаһарга баҕарда. Учууталлартан үлэни ирдэниллиэхтээх, ол эбэтэр кинилэр үлэлиир, олорор усулуобуйаларыгар ахсаабат кыһамньы ууруллуохтаах. Олорор дьиэ боппуруоһа оройуоҥҥа хаһан баҕарар ыарахата. Кини ити этиитин «Чурапчы» совхоз парткомун секретара М. С. Леонтьева эмиэ өйөөтө.

Атырдьах ыйынааҕы сүбэ мунньах үлэтигэр кыттыыны ылбыт райсовет исполкомун председателэ М. Е. Пермяков оройуон сайдар кэскиллэрин учууталларга билиһиннэрэ, ССКП XXVI съеһэ туруорбут чочу соруктарыгар тохтоото тыл этэ.

Сүбэ мунньах туһаалаах уураағы ылынна.

x x x

СНИМОККА: Сүбэ мунньах кыттыылаахтара (хаҥастан уҥа) РСФСР уонна Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала А. П. Ермолаев, учууталлар О. Н. Постникова (Чурапчы аҕыс кылаастаах оскуолата), Е. А. Сидорова (Хатылы орто оскуолата), Федорова (Чурапчы оскуолата) уонна очнайзаочнай орто оскуола директора Н. И. Дьячковскай.

П. Оконешников фотота.

x x x

Сүбэ мунньах кэнниттэн үөрүүлээх быһыыгамайгыга оройуон бастыҥ учууталларыгар—Анатолий Афанасьевич Архиповка (Дириҥ орто оскуолата), «Үлэҕэ түйгүнүн иһин» медаль, Поликарп Егорович Барахсановка (Чурапчы орто оскуолата) Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала знага уонна дастабырааннньата, Варвара Григорьевна Слепцоваҕа (Бахсы орто оскуолата) Саха АССР Верховнай Советын Бочуоттаах Грамотата туттарыллыннылар. Наҕараадаламмыттары биир идэлээхтэрэ истиҥник эҕэрдэлээтилэр, үлэлэригэр саҥа ситиһиилэри, олохторугар дьолу-соргуну баҕардылар.

М. МИХАЙЛОВА,
хаһыат анал. корр.

Литовскай ССР. Һуксчий сэлиэнньэтэ — Бельмекскай оройуон «Пиргале» холкоз киин уһаайбатыгар — сонун архитектуралаах общественнай дьиэлэр тутуллаллар. Дьиэлэр интерьердара ингэрин һиҥил тыла оҥоһуллубуттар. Оңуоха холкоз архитектора Ирена Славинскайте-Працулявичене үгүстэ онното ыыраата суох.

Снимоктарга: И. Славинскайте-Працулявичене (үөһэ); киин народнай уус И. Акерскийн ыытта арүң светильниктары көрөллөр.

А. Дилис фотота, (ССТА фотохроникэтэ).

РАСИСТАР САҤА ОРОСПУОЙДААҺЫННАРА

Соҕуруу Африканскай расистар тутулута суох Африка уонна бүтүн ааҥ дойду инниттэр кэрэхсэ суох сирдэрин көрдөрөн саҥа мар буруйу оҥордулар. Претория сэриилэрин бодоҕ күүстэрэ Ангола территориятыгар тоҕу көтөн киирдилэр, танкалара уонна авиациялара илиэвик туттан, киэҥ масштабтаах бойоҕ буох дьайыылары 90 километрга тиийэ оҥордо дьоҕа тиһиктилэр. Ангола эйэлээх нэһилиэнньэтин ортотугар элбэх ахсааннаах сиэртибэлэр тахсыталлар. Республика сэбиллэниилээх күүстэрэ бу сылтыба суох агрессияҕа хардаана биэрэллэр.

Бэйэлэрэ саҥа буруйу оҥоруулара САР расистскай режимэ сокуонната суох оккупациялаабыт бэйэлэрин Ниэ дойдулара көҥүлүн уонна тутулуга суох буолуутун иһин мардьыктаах охсуһууну ыытар Намибия патриоттарын «сойуолааһын» курдук баһыттан атаҕар дьарин сымыйа сылтаҕынан сабыыларга холоноллор. Ол эрээри ханнык даҕаны өттөн буола салаабыннар аан дойду общественноһыттан Претория агрессиятын дьайыыларын киттир кыахтара суох. Ол сыаллардьынан ангольскай норуот революционнай кыайыыларын айыыратыы, бу дойдуга прогрессивнай режими сатарытыы, эдэр африканскай дойдуларга социальнай уларыта тутуулары билларбиттэ, оттон бу инки дойдулар сыһыаннаһыылара африканскай норуоттар прогрессивнай дьулуһууларын утары туһуламмыт баһылаанай-политическэй соната иһэ улам биллэр бөлүннэрин ылан иһэр. Африка соҕуруу оттугар «күүһүлээһин тэрүүтүттэн» расис-

— Комментатор колонкалара —

олохсо киилэрнии мэһэйдээһин буолаллар. Сирэйгэ-харыҕа суох барбыт расистар ону тэгэ Намибияҕа дьиэгээх тутулуга суох буолууну марионеточнай режиминэн солбуйан бу дойдуну баһылааһыннарын уйэлээх оҥорорго суоттаналлар.

Претория баһылыктара, өскөтүн бэйэлэрин кэтэх өттүлэригэр аан дойдутааҕы империализм, туох ханнык иннинэ АХШ агрессивнай күүстэрин «өйөбүлдэрин» билбэтэхтэрэ эбитэ буоллар, саҥа авантюраны саҕалыыртан туттуналларэ эмиэ ким дааҕаны саарбаҕалаппат. Ханнык эрэ иһин буолбакка, президент Рейган бэйэтинэн бары бүттүүн истиҥэ САР расистарын бэйэтин «сонотаахтарынан» биллэрбитэ, оттон бу инки ...

тар оросуойдуу акцияларга буолбакка. «СВАПО (Норуот суос-соҕотох сокуоннай представителин баһылыктара биллэрбит Намибияҕа национальнай босхолонуулаах охсуһууну баһылыыр Соҕурууллуу-арҕааҥы Африкаҕа норуот тэриллтэтэ) операциялара, Анголаҕа кубинецтар баар буолуулара уонна бу дойдуга Советскай Союз оҥорор «өйөбүлэ» буолалларын курдук дойҕохтооһуҥна тиийэ айаҕа аһыллыбыт АХШ госдепартаменын представителэ Д. Фишер этиитин Вашингтон САР-ы өйүүргэ холонуутуттан атыннык сыаналыахха табыллыбат.

САР Ангола народнай республикатын утары саҥа агрессията — бу Африкаҕа эйэҕэ уонна куттал суох буолуутугар биһиччи суйуур аан дойдутааҕы империализм куттаһаах неоколониалистскай сананыыларын быстыспат сорҕотунан буолар. Бу агрессия дойдуга дьиэгээх тутулуга суох буолууну биэрии уонна киниэн САР сэриилэрэ оккупацияламынарын тохтотууга олоҕурар намибийскай проблеманы сөрдээхтик сүрүгүнэйэн ситиһии хайдах таах курдук улалыыбыт ааҕатыйа өссө төгүл көрдөрдө.

Претория расистскай режимэ Анголаҕа сөбилэниилээх саба түһүүтүн сорунуулаахтык дьүүллээн уонна ССРС-рыы кытта доҕордоһуу уонна хардарыта биирэ үлэлээһин туһунан дуогабарынан сөбүлэһэ бу дойдуну кытта бэйэтин биир санаалааҕын биһэргэтэн туран, Советскай Союз агрессияны уталыппакка тохтотору уонна интервентэр сэриилэрин ангольскай территорияттан таһаарыылларын модьуйар.

Т. ШАБАЕВ,
ССТА ырытааччыта.

ЭДЭР ИЙЭ ТУГУ БИЛИЭХТЭЭҔИЙ?

Рахит диэн тугуй? Рахит — оҕо кыратыгар үгүстүк көрсөр ыарыылартан биирдэстэрэ. Билигин бэрээмдэ оҕону улахан эстиир, токур атахтыыр, куурусса курдук түөстүүр рахит ыарахан һөрүгэ сэдэхтик көстөр. Рахит чэчэки көрүүгэр оҕо тирэтэр, куһаҕанныык утуйар, кэтэҕин баттаҕа түһэр, төбөтүн быһыыта уларыйар, баһын уҥуоҕа сымныыр.

Бу туохтан буоларый? Оҕо маҥнайгы сылыгар түргэнник улаатар, сол тоох минеральнай туустарга уонна витаминнарга наадыйар. Аһылыкка олор итэҕэс уонна ыраас салгын, күн уота тиийбэт буоллаҕына, организмга веществолар атастаһыылара кэһиллэр. Туустар организмга тиийбэтэхтэринэ уҥуох сымныыр, быччыҥнар, нервнэй система, эт-хаан бүтүннүүтэ ыалдьар, мөлтүүр.

Маститтан эмиий иһэ ыалдьыытыттан уонна эмиий тумуктара тырыта барыытыттан сэрэтэр дьаһаллар. Мастит диэн эмиий былчархайдара иһэн баран ириҥэрийиилэрин ааттыыллар. Ыарыы эмиий тумугар эбэтэр тириин кыратык дьукуруйбутугар микробтар киирдэхтэринэ дьахтар оҕоломмута 10—12 хонмутун кэннэ саҕаланар. Ол иһин эмиий дьукуруйууттан, тумуга быһыта барыытыттан харыстаныллыахтаах. Эмиий тумуктарын оҕолоркуох иннинэ күн ахсын сылаас уунан, кэлин хос температуратын курдук уунан кыылаан, кыһыннаах мочалканан суу йар, онтон доркохой соттоҕунан куурдар дьэри

Доруобуйа мунньуга

кичэйэн сотор буолуохха наада. Өскө эмиий хаптаҕай эбэтэр тимирин киирбит тумуктардаах буоллаҕына, ону көрбөччү таардар ыыһаҕа дьахтар консультациятыгар үөрэниэххэ сөп.

Оҕону эмиэрэн баран эмиий тумугун ыраас салфеткаҥан сотон куурдуллар уонна эмиий иһи, лифчик кини ардыларыгар эрдэ бэлэмнээммит ыраас кыра маарыла салфетканы угуллар. Эмиий сиэ ыйабатахха эмиэ маститтыан сөп. Ол иһин ордубут үүтү быһылан ыаммыллахтаах.

Оҕо тоҕо оҕуйэрий? Оҕону һийаа аһатыахха, атыннах уттэхэ режимэ суох түбэһииһх аһаттахха, уонна олус уһунуук эмиэрдэхэ оҕуйэр. Иги — организм көмүскэнэр реакцията. Сороҕор соптоох да аһатыыга оҕо оҕуйээччи. Ол кини эмэр кэмнээр салгыны эһиринийиттэн буолар. Элбэх салгыны эһирийбит буоллаҕына, онто күүскэ уэйэн элбэх үүтү кытта тоттору таксар. Оҕо эмэн бүттэҕинэ, кинини араастаан хамсатар, умса сытыарар сатамат. Кыратык турууору тута түһэр ордук, оччоҕо оҕуйбат.

Кыра оҕо тоҕо ытыырый? Оҕо тугу эмэ сөбүлээбэтэҕинэ ытаан биллэрэр. Ытыыр эмиэ үчүгэй эрүттэрдээх: куолас сайдар, түөс уонна моой быччыҥнара кытааталлар, тыыната сайдар. Оҕоҕ оҕо ытыы түһэрэ наадалаах. Ол эрээри туохтан ытыыр биричиинэтин билиэххэ наада. Баҕар, ииктээбитэ буолуо, ардыгар оҕону таҥаһа, бэлэһиэ мэһэйдээччи, сороҕор гаһа мустубутуттан иһэ ыалдьан ытааччы. Итиннэх түбэлтэҕэ оҕо иһигэр сылаайы тутуллар эбэтэр чаһы стрелкатэ эргийэрин хоту имэрийэр эмиэ үчүгэй, умса сытыарар да туһалаах.

Ыраастыыр клизма. Оҕо хойуута хааттардаҕына сороҕор ыраастыыр клизманы туттарга тиийэллэр. Биир ыйдаах оҕоҕо 2 остолобуой ньуоска, 6 ыйыгар ыстакаан чиэттэрэ, биир сааһыгар ыстакаан аҥаара ууну киллэриэххэ сөп. Уу оргуйан баран сөйбүт буолуохтаах. Аналлаах баллону туттуох иннинэ итии уунан суйуохха наада. Баллонга ууну оботтороон баран төбөтүн вазелиинан оҕунуохтаахар, түгэҕин ыга баттаан салгынын таһаарыллар. Оҕону атахтарын тамнытан, иһигэр сыһыары тутан, эйэҕэһинэн сытыарыллар уонна ууну быт таанын киллэриллэр. Клизманы сотору-сотору туттар көҥүллэммэт. Оҕо хойуута суукка да устата кэлбэтэҕинэ, кини чиччитэ үчүгэй буоллаҕына, клизма оҥорорго мисабаммат. Хойуута тахсыбат үгэстээх оҕолорго эраһы кытта сүбэлэһэн баран фруктa соктарын, яблоко пюретын биэриэххэ сөп.

Тиис тахсыыта. Маҥнайгы тиистэр оҕо 6—7 ыйдааҕар тахсаллар. Маҥнай икки аллын ииники тиистэр, кэнниниэ 4 ыйдааҕар үөһээни иннинээ алларааҥы аһыылара. Оҕо биирин туолуутугар 8 тиистээх буолар, иккитин туолуутугар 20 тиистээх. Тиистэрэ тахсыытыгар оҕо сыраанньыр, тарбахтарын, оонньуурдарын айаҕар симэр үгэстээх. Ол эрээри тиис ыарыыта суох таксар. Ардыгар тиис, уксүк рахитынан ыалдьар оҕолорго, хойутаан таксар уонна үүнэр бэрээдэгэ кэһиллэр.

Ыарыыны утары быһыы (прививка). Прививканан оҕо ыарыылара (дифтерия, корь, коклюш) биһиэхэ суох оҥоһулунна. Оҕоҕо сэллиги утары маҥнайгы быһыыны (БЦЖ) өссө төрүүр дьиэҕэ оҥороллор. Итинтэн кэннинэ быһыылары — дифтерияны, коклюһу, столбнягы утары вакцинация оҕо 5 ыйыттан саҕалаан 30—45 хонугунан быысаһыннаран устэ оҥоһуллар.

«Эдэр ийэлэргэ сүбэлэр» кинигэттэн.

БАҺААР БУОЛБАТЫН ТУҺУГАР

Бу күннэргэ бары тэрилтэлэргэ, чааһынай дьиэлэргэ кыстыкка бэлэмнээһин, оромүөн үлэлэрэ үгэннэн бараллар. Онно уоттан сэрэхтээх буолуу кэрдэбүлдэрэ хаһааҥ ыытааҕар да учуоттанааллара наада. Электропроводкалары киилэрингэ, сварка үлэлэрин кэмигэр бары быраабылалары кытаанахтык тутуһуллуохтаах. Аахайымтыата суох сыһыан мар содуллардаах буолуон, улахан хоромньуну оҥоруон сөп. Ыраата барбакка биир холобуру аҕалабын. Аас ыыт күһүн, балаҕан ыйын 10 күнүгэр, электросварщик Собакин Е. П. аһаҕас уотунан үлэлиир баран үлэлээбит сирин үчүгэйдик чинчийэн көрбөккө барбытын түмүгэр Чурапчы аҕыс кыбартаах олорор дьиэтэ умайан хаалбыта. Гражданин Собакин иги иһин РСФСР Холуобунай кодексын 99 ыстатыйатынан суутталлымыта, иинэттэн таһаарыллыбыт хоромньутугар ирдэбил оҥоһуллубута.

Сокуонунан буруйга сэттэнии иттинник улахан хоромньуну оҥорбуттары сэргэ, баһаартан сэрэхтээх буолуу быраабылаларын кэспиттэр эмиэ тардыллаллар. Оромүөн кэмигэр электропроводкалары бас-баттах быһыытыттан баһаар барар куттала үөскээччилэр, көҥүллээ суох сирдэргэ табаахтааччылар, боҕу-сыыһы тутуулартан чугас уматааччылар о.д.а. быраабылалары кэһээччилэр РСФСР Министрдэрин Совета 1963 сыллааха ылымыт «Баһаартан харыстыыр быраабылалары кэһии иһин ыстыраабы олохтооһуу туһунан» уураахар олоҕуран административнай эппиэккэ тардыллыахтара.

Баһаартан куттал суох буолуутун хааччыйар дьаһаллары олоххо киллэриигэ нэһилиэнньэ олорор сиринэн үлэни ыытыы ордук табыгастаах. Маны агитзоналар, микрорайоннар салайааччылара учуоттуохтаахтар.

В. СИДОРОВ,
госпожнадзор инспекциятын начальнига.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Оройуоннааҕы «Союзпечать» отделениета 1981 сыл балаҕан ыйын 1 күнүттэн 1982 сыллааҕы периодическай бэчээккэ суруттууну саҕалыыр.

Хаһыаттарга уонна сурунаалларга сурутууну сибээс бары отделениелара, предприятиелара, тэрилтэлэргэ уонна учреждениелэргэ бэчээти общественнай тарҕатааччылар ылаллар.

Оройуон үлэһиттэрэ! Кэлэр сылга наадыйар хаһыаттаргытыгар уонна сурунаалларгытыгар суруттарыгытын умнумаҥ!

«СОЮЗПЕЧАТЬ» ОТДЕЛЕНИЕТА.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с., Карл Маркс уул., 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор — 21-395, отделлар — 21-495, уопсай — 21-506.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907 Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. № ЗАКАЗА 104. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. тираж 3168.